

ՀՈՐԵԼՅԱՆՍԿԱՆ ՀՆԵԴԻՍՈՒԹՅՈՒՆՆԵՐ ՆՎԻՐՎԱԾ ՀԱՅ ՄԵԺ ԼՈՒՍՆՎՈՐԻՉ ԽՆԶԱՏՈՒՐ ԵՐՈՎՅԱՆԻ ԺՆԵԴՅԱՆ 150-ԱՄՅԱԿԻՆ

այ ժողովրդի համար միշտ էլ թանկ ու նվիրական է եղել իր հայրենասեր զավակի, հայ նոր գրականության հիմնադիր ու լուսավորիչ խաչատուր Աբովյանի անմեռ հիշատակն ու սիրելի անունը: Նրա անունը որքան հնանում, այնքան պայծառանում է և նոր իմաստ ու նշանակություն ստանում:

Հայ ժողովուրդն իր հոգու բովանդակ ջերմությամբ սիրել է Աբովյանի հայրենասեր, բուցավառ հոգին, նրանում տեսնելով իր հույզերի, տենչերի, տառապանքների և ապագա հույսերի ու երազների լավագույն արտահայտչին, սիրելի երգչին: Աբովյանը ճշմարտորեն ապրեց իր ժողովրդի մեծ ողբերգությունը, հայ ժողովրդի վերքը մեծացավ, դարձավ անդուգական հայրենասերի արտի մեծ «վերք»:

Ու այրվեց նա անկեղ մորենու նման, իր ժողովրդի վշտով հրկիզեց իր սիրտը, իր ապրած խավար դարում լուսավորելով դեպի դալիքը տանող իր ժողովրդի ճամբան:

Այդպիսին էր Աբովյանը:

1955 թվականի նոյեմբերի 8-ին լրացավ մեծ հայրենասերի ծննդյան 150 տարին: Վերածնված հայ ժողովուրդը խորը երախտագիտությամբ նշեց իր հարազատ զավակի հիշարժան տարեթիվը: Մայր Հայրենիքի գրական հասարակայնությունը, մտավորականությունը և աշխատավորությունը մեծ հանդիսությամբ ու արտագին զգացմունքներով մեծարեցին Աբովյանի ծննդյան 150-ամյակը: Այդ օրերին կարգացվեցին բաղմաղան թիմաներով դասախոսություններ ու դեկուցումներ՝ «Աբովյանի կյանքն ու գրական գործունեությունը», «Աբովյանը և Ռուսաստանը», «Հայ նոր գրականության հիմ-

նադիր խաչատուր Աբովյանը», «Աբովյանի մանկավարժական հայացքները», «Մեծ հումանիստն ու հայրենասերը», «Աբովյանի գրական ժառանգությունը» և այլն:

Գրադարաններում և ընթերցասրահներում այդ օրերին կաղմակերպվեցին նաև ցուցահանդեսներ՝ նվիրված մեծ լուսավորչի կյանքին ու գործունեությանը:

Նրկրի տարբեր շրջաններից, Հայաստանի բաղաքներից և գյուղերից բաղմաթիվ ուղևորություններ կատարվեցին դեպի Քանաքեռ՝ խաչատուր Աբովյանի տուն-թանգարանը, ուր ծնվել, մեծացել, երազել ու գրել էր նա՝ ծանոթանալու նրա կյանքն ու գործունեությունը պատկերող լուսանկարներին, ցուցանյութերին, փաստաթղթերին:

խաչատուր Աբովյանի ծննդյան 150-ամյակի կապակցությամբ հանդիսավոր նիստ տեղի ունեցավ Մոսկվայում, Միությունների տան դահլիճում: ՍՍՄՄ Գրողների միության վարչության քարտուղար Վ. Սմիռնովը իր ներածական խոսքում բարձր գնահատեց դեմոկրատ գրողի գրական ու լուսավորական գործունեությունը: Մոսկվայի Լոմոնոսովի անվան պետական համալսարանի պրոֆեսոր Խ. Մոմջանը հանդես եկավ «խաչատուր Աբովյանի կյանքը և ստեղծագործությունը» դեկուցումով:

Զեկուցումից հետո բանաստեղծներ Գ. Բորյանը, Ն. Նիկոլաևսկայան, Հ. Շիրազը, Գ. Էմինը կարդացին Աբովյանին նվիրված իրենց բանաստեղծությունները: Նրեկույթի ղեկավարեցողական մասում հանդես եկան Մոսկվայի և Հայաստանի արտիստները:

Հայ մեծ լուսավորչի ծննդյան 150-ամյակին նվիրված հորեյանական երեկոսն արդի ունեցան նաև միութենական մյուս մայրաքաղաքներում:

Առանձնահատուկ շուքով և խանդավառ, բացառիկ հանդիսավորությամբ տոնվեց Աբովյանի հորեկյանը նաև Երևանում: Հոկտեմբերի 8-ին, երեկոյան, Երևանի Ալ. Սպենդիարյանի անվան կենտրոնի շքանշանակիր օպերայի և բալետի պետական թատրոնը լեփ-լեցուն էր: Շքեղ դահլիճում հավաքվել էին մայրաքաղաքի հասարակական կազմակերպությունների ներկայացուցիչներ, արտադրության առաջավորներ, գրականության, գիտության և կուլտուրայի գործիչներ, Ազգային-եկեղեցական ժողովին մասնակցող հոգևոր և աշխարհիկ պատգամավորներ, արտասահմանյան հյուրեր և ուրիշ շատեր:

Շոնականորեն զարդարված բեմի խորքում, թարմ ծաղիկների մեջ գրված է մեծ լուսավորիչ հաշատուր Աբովյանի մեծագիր գեղեցիկ դիմանկարը՝ կենդանի, խոհուն և հանձարի կնիքը ճակատին:

Բեմի երկու կողմերում, սպիտակ պատուհի վրա, հայերեն և ռուսերեն գրված են մեծ հայրենասերի կրակոտ խոսքերը՝ «Ապրել և մեռնել Հայրենիքիս համար—անա այն խնդիրը, որ ես քնտրել եմ պատանեկական տարիներեց ի վեր»:

Նախագահության սեղանի շուրջը. տեղեր են գրավում պետական, հասարակական, գրական անվանի մարդիկ՝ Ս. Թովմասյանը, Ա. Քոչինյանը, Հ. Հովհաննիսյանը, Բ. Մարտիրոսյանը, Հայկական ՍՍՌ Գիտությունների ակադեմիայի պրեզիդենտ Վ. Համբարձումյանը, ժողովրդական նկարիչ Մ. Սարյանը, գրողներ Ստ. Զորյանը, Ն. Զարյանը, ինչպես և կառավարական հորեկյանական հանձնաժողովի պատվավոր անդամները:

Հորեկյանական հանդիսավոր նիստը բացեց Հայկական ՍՍՌ Մինիստրների Սովետի նախագահ, կառավարական հորեկյանական հանձնաժողովի նախագահ Ա. Քոչինյանը:

«Աբովյանի գրական ժառանգությունը, —ասաց ղեկուցողը նիստը բաց անելով,— անգնահատելի գանձ է հայ ժողովրդի համար: Բայց Աբովյանն իր հանձարի իսկական մեծությամբ ճանաչվեց և զնահատվեց միայն սովետական կարգերում: Նրա գրական մեծ ժառանգությունը դարձավ ժողովրդական լայն մասսաների սեփականությունը»:

Բացման խոսքից հետո հանդիսավորապես հնչում է Սովետական Միության Պետական Հիմնը:

Այնուհետև հաշատուր Աբովյանի կյանքի և գրական-հասարակական գործունեության մասին ընդարձակ և բազմակողմանի ղեկուցումով հանդես եկավ գրող Հրաչյա Քոչարը:

Ահա անցյալից, ժամանակի մշուշից բարձրանում է Աբովյանի լուսավայծառ դեմքը, իր ամբողջ գրավչությամբ, հերոսությամբ և սրտաճմլիկ ողբերգությամբ: Ահա պատանի Աբովյանը քանաքեռում: Հայ գեղջուկի այդ պարզ որդին ականատես է դառնում հայ ժողովրդի անլուր տառապանքներին, անհուն գրկանքներին, ավարառություններին, և նրա սրտում կոտտում է հայ ժողովրդի «վերքը»:

Ուսման տենչը սրտում, իր ժողովրդին օգտակար լինելու, լուսավորելու, խավարի, տգիտության և բռնության ու անարդարության դեմ անահանջ պայքարելու համար, հառնում է ունկնդրի դեմ լուսաճակատ մեծ քանաքեռցին:

Աբովյանը իր արժեքով դուրս էր գալիս իր ժամանակի նեղ շրջանակից: Ժամանակակիցներից շատերը չհասկացան նրան, բայց ժողովուրդը խորապես ըմբռնեց ու հասկացավ նրան և Աբովյանը թարգմանը հանդիսացավ հայ ժողովրդի զգացմունքների, հայրենագրկության:

«Վա՛յ էն ազգին, որ աշխարհումս

անտե՛ր ա,

Վա՛յ էն երկրին, որ բշնամու գե՛րի ա...»:

Աբովյանը մարգարեի կանխատեսությամբ դուշակեց ու ցույց տվեց հայ ժողովրդի փրկության ճշմարիտ ճամբան: Այդ խավար ու դաժան դարում նա ըմբռնեց հայ ժողովրդի ապրելու և տևելու վսեմ խորհուրդը: Նա իր պայծառ հայացքը դարձրեց դեպի ժողովրդի վերածնունդ, ապրելու, ստեղծագործելու, գոյատևելու ուղին. «Հայ ժողովուրդը իր բախտը պիտի կապի ուսու ժողովրդի կյանքին»:

Աբովյանի «Վերք Հայաստանի»-ն դարձավ հայ ժողովրդի փրկության դժվարին ճանապարհին պարզած ազատության վեճ դրոշմ, հայ ժողովրդի ազգային ինքնաճանաչության և ինքնարժեքավորման արտահայտությունը:

Աբովյանի գիրքը դարձավ հայ և ռուս ժողովուրդների բարեկամական մեծ սիրո անխզելի զոդն ու թանկագին շաղկապ: Աբովյանը ավանդեց իր հետնորդներին հավիտյան պահել փոխադարձ այդ սրբազան սերը:

«Այս կապն անխզուն, այս սերը

սրբազան,

Թող մեա մեր մեջ ի կյանս

հավիտյան...»:

Ժողովուրդների մեծ քարոզիչն ու երգիչը քարոզում էր անկաշառ, անշահախնդիր հայրենասիրություն:

«Շունչդ տուր, հոգիդ տուր, բայց քո
Հայրենիք
Մի՛ տուր քննամյաց...»:

Մեծ է նաև Արուսյանի դերը լեզվաշինարարության ասպարեզում: Նա կողմնակից էր լեզվի և գրականության ժողովրդականացման սկզբունքին, որով և սկիզբը դրեց հայ նոր գրականության և մեր աշխարհարար լեզվի:

«Վերք Հայաստանի» վեպի կրակոտ, փոթորկոտ էջերում կանգնում է մեր դեմ ինքը՝ Արուսյանը: Արուսյանին ճանաչելու համար կարիք չկա ձեռքի տակ ունենալ նրա կենսագրությունը. «Վերք»ի էջերից դուրս են հորդում մեծ քանաքեռու կերպարի պայծառ լույսերը... «Վերք»ը Արուսյանի կրակոտ հոգու խռովքն է, ազնիվ հայրենասերի սրտի աղաղակը:

Արուսյանը այլովու հոգիներից էր իր ժողովրդին, իր ազգին «պետք գալու» համար նա այլվեց ամբողջովին, ավելց նրան իր շունչը, իր հոգին, իր զգացումը: Արուսյանը ինքը հայ ժողովուրդն է:

«Արուսյանը մի անձնավորություն չէ, այլ իր ժողովրդի պատմության մի ամբողջ դարաշրջան, մի ամուսն չէ, այլ մի ամբողջ ժողովուրդ, մի գործիչ չէ, այլ կյանքի մի նոր հոսանք իր ժամանակի համար...»:

Լսվում են զեկուցողի վերջին խոսքերը: Անդրադառնում ես լսածիդ և մի պահ հիշողությանդ մեջ հասականում են մեր օրերի մեծ կլասիկի՝ մեծ բանաստեղծ Ավետիք Բասակյանի խոսքերը.

«Արուսյանը խտացումն եղավ հայ ժողովրդի երազանքների, ձգտումների, ցավերի ու տառապանքի, նրա հոգու և իմաստու-

թյան, նա եղավ հայ ժողովրդի լեզուն, սրբազան լեզուն:

Խաչատուր Աբովյանը ամեն ինչ է մեզ համար: Նա ուսուցիչ է և դաստիարակ, նա հայրենասիրության մեր ներշնչարանն է, նա հայության ապագայի խանդավառ պատգամախոսն է: Նա սովորեցնում է մեզ սիրել և պաշտել Հայրենիքը, հայ կուլտուրան և մայրենի լեզուն:

Ջեկուցումը վերջանում է:

Հորեկանական երեկոն եզրափակվում է մեծ համերգով, որին մասնակցում են մայրաքաղաքի արտիստական լավագույն ուժերը:

Դուրս ենք գալիս դահլիճից՝ Աբովյանի ոգով լցված: Դրսում՝ լույսերի մեջ ողողված երևանն է, գիշերային լուսավառ, ուրախ երևանը: Փողոցներում հորդում է կենսության բազմությունը:

Ու մի ակնթարթ մտքիդ մեջ մեխվում է Աբովյանի ապրած դարը: Երևան, ավարառություն, կոտորած, լիկանք, հալածանք, դավեր, մղձավանջ... Մի թախիծ է իջնում հոգուդ... Եթե ապրեիր և տեսներ մեծ քանաքեռու իր երազած երևանը... Բայց նա մեզ հետ է, քայլում է մեզ հետ ու գնում դեպի հավերժություն, ինչպես ինքը հայ ժողովուրդը:

Անցնում ենք Աբովյանի լուսահորդ պողոտայով: Աշնանային թարմություն է շնչում ամեն կողմ: Ո՛վ կարող է պատկերացնել երևանը առանց Աբովյան փողոցի:

Աբովյանը հայ ժողովրդի սրտումն է, սերունդների սրտում, գալիքի և հավերժի գերկում:

